

Arabimaiden naiset vaativat oikeuksiaan

Kuinka paljon vaadittaisiin siihen, että lähtisit kadulle osoittamaan mieltäsi? Riittäisikö ruoan hinnan nousu tai massatyöttömyys? Entä epäoikeudenmukaiset päättäjät ja kansalaisvapauksien puute? Lähi-idässä monien mitta tuli täyteen keväällä 2011.

Viiime vuoden alkupuolella useissa Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan valtioissa nähtiin kansannousuja, jotka saivat mediassa arabikevään nimen. Miljoonat ihmiset olivat tyytymättömiä kotimaansa politiikkaan ja tahtivat siihen muutoksia. Seurauksena oli mielenosoituksia, mellakoita ja vallankumouksia useissa maissa. Mielenosoittajat itse kutsuivat tapahtumia nimellä karama-kumous – itsekunnioituksen ja omanarvon tunnon vallankumous.

Monissa arabimaissa mielipiteidensä ilmaiseminen voi olla vaarallista. Myös arabikevään protesteissa rauhanomaisiakin mielenosoittajia vangittiin, pahoinpideltiin ja tapettiin. Siitä huolimatta ihmiset lähtivät kaduille suurin joukoin – eivätkä iskulauseita huutaneet vain poliittiset aktivistit, vaan myös suuri joukko tavallisia kansalaisia eri yhteiskuntaluokista. Vallankumouksen vetureina olivat etenkin nuoret ja naiset.

Lokakuussa myös Nobel-komitea huomioi naisten roolin arabikevään mullistuksissa. Nobelin rauhanpalkinto myönnettiin kolmelle naiselle, joista yksi oli jemeniläinen journalisti ja demokratia-aktivisti **Tawakkul Karman**. Karman johtaa Naistoiemittajat ilman kahleita -nimistä kansalaisjärjestöä ja on järjestänyt mielenosoituksia poliittisten uudistusten puolesta. Hän oli yksi kevään 2011 protesteissa pidätetyistä aktivisteista.

Naiset toisen luokan kansalaisina

Muslimimaissa poliittinen aktiivisuus ei perinteisesti ole kuulunut naisen rooliin. Miksi juuri naiset vaativat muutosta niin äänekkäästi?

Useissa arabimaissa – muun muassa Jemenissä, Saudi-Arabiassa, Syriassa ja Bahrainissa – naisten oikeudet eivät toteudu politiikassa, julkisuudessa eivätkä sosiaalisessa elämässä. Lista naisliikkeen tavoitteista on pitkä.

Esimerkiksi Jemenissä harva nainen on vapaa avioitumaan kenen kanssa haluaa. Monet perheet naittavat tyttärensä jo lapsina. Avioliitossa mies on perheen pää, jolta vaimon on pyydettävä lupa esimerkiksi kotoa poistumiseen.

Lait eivät suojele naisia väkivallalta: aviomiehellä katsotaan olevan oikeus kurruttaa puolisoaan, ja niin kutsuttujen kunniamurhien rangaistukset ovat yleensä lieviä. Naisten laillinen asema on huono myös avioerossa, perinnönjaossa ja huoltajuuskysymyksiä ratkottaessa. Oikeudessa naisen todistuksen arvo on vain puolet miehen todistuksesta.

Myös Saudi-Arabiassa naisten oikeudellinen asema on heikko. Palkkatyö, korkeakoulutus, matkustaminen ja naimisiin meneminen edellyttävät käytännössä miespuolisen holhoojan lupaa. Maan naisliike on jo protestoinut jo vuosia saadakseen naisille oikeuden ajaa autoa, mutta tulokset ovat jääneet laihoiksi.

Matkassa on monta mutkaa

Mielipiteen- ja sananvapautta rajoittava politiikka pitää usein huolta siitä, että naisten laillinen asema myös pysyy kehnona. Naisten oikeuksien puolestapuhujia ja muita ihmisoikeusaktivisteja on monissa maissa vangittu, kidutettu ja teloitettu.

Lakien lisäksi syrjimistä pönkittävät vanhat perinteet ja syvään juurtuneet näkemykset sukupuolten arvosta ja rooleista. Monien naisten osallistuminen arabikevään mielenosoituksiin sai heidän perheidensä ja yhteisöjensä siunauksen niin kauan, kun he marssivat tukemassa isiään ja miehiään. Kun naiset alkavat vaatia itselleen oikeuksia ja itsenäisyyttä, suhtautuminen on ristiriitaisempaa.

Myös köyhyys on monen tytön ja naisen etenemisen tiellä. Jos perheen rahat ovat tiukoilla, on houkuttelevampaa pitää tyttäret kotona työtä tekemässä ja naittaa heidät nuorina kuin lähettää heidät kouluun.

Naiset pääsevät harvoin ajamaan asioitaan poliittisilla kentillä; arabimaissa naisten osuus parlamentin jäsenistä on maailman pienimpiä. Esimerkiksi Pakistanissa viime vuonna valittu naisulkoministeri on kuitenkin näyttänyt esimerkkiä siitä, että islamilaiset arvot eivät välttämättä estä naisia nousemasta poliittisille johtopaikoille.

Mitä vallankumousten jälkeen?

Egyptissä ja Tunisiassa protestit paisuivat laajoiksi mellakoiksi, jotka saivat vanhat vallanpitäjät väistymään. Libyassa puhjennut sisällissota suisti vallasta häikäilemättömänä diktaattorina tunnetun **Muammar Gaddafin**. Vallanvaihdokset eivät kuitenkaan ole olleet mikään ihmelääke naisten oikeuksien tai muidenkaan kansalaisoikeuksien toteutumiseen.

Egyptin parlamenttivaaleissa valtaan eivät nousseet liberaalit, vaan vanhoilliset islamistit. Parlamentin 498 paikasta vain kahdeksan meni naisehdokkaille, ja aikaisemmin voimassa ollut parlamentin naiskiintiö poistettiin. Poliittisesti aktiiviset naiset ovat joutuneet väkivallan ja seksuaalisen häirinnän kohteiksi, ja mieltään osoittaneita naisia on pakotettu nöyryyttävään ”neitsyystesteihin”.

Toukokuussa pidettyjen presidentinvaalien ensimmäisen kierroksen voittivat entinen pääministeri **Ahmed Shafiq** ja Muslimiveljeskunnan ehdokas **Mohammed Mursi**. Kesällä pidetyissä presidentinvaaleissa uurnilla kävi vain noin puolet äänioikeutetuista. Presidentiksi valittiin Muslimiveljeskunnan islamistiehdokas Mohammed Mursi.

Demokratian toivotaan silti tuovan tullessaan toimivan oikeuslaitoksen ja sellaisia instituutioita, joista myös naiset voivat tarvitessaan hakea oikeutta ja tukea. Egyptissä toimii edelleen aktiivinen naisliike, joka on osoittanut mieltään muun muassa marsseilla.

Vastarintaa ja edistysaskelia

Tunisialaisten tie on ollut menestyksekkäämpi. Naisten osuus parlamentissa ei ole noussut, mutta määrä onkin muihin

Pia Puu Oksanen, Anitta Kynsilehto, Reeta Metsälä ja Tiina Kukkamaa-Bah kertovat Lähi-idän naisten tilanteesta.

Teksti: Anu-Elina Ervasti
Kuvat: Anna Rautio

Itämaista tanssia ja ihmisoikeuksia

Arabikevään mielenosoituksissa naiset marssivat miestensä ja veljiensä rinnalla paremman tulevaisuuden puolesta – mutta pääsevätkö he ääneen vielä silloinkin, kun taistelut ovat ohji ja iskulauseet huudettu?

Aihetta käsiteltiin maaliskuun lopussa Tampereen yliopiston ylioppilaskunnan Naiskulttuuripäivillä. Ihmisoikeusjärjestö Amnesty International nosti kansainvälisen naistenpäivän tienoilla esiin Lähi-idän naisten aseman, ja järjestön Tampereen paikallisryhmä järjesti Naiskulttuuripäivillä aihetta käsittelevän paneelin. Keskustelutilaisuuden jälkeen päästiin keveämpiin tunnelmiin nuubialaisella tanssitunnilla.

Naiset ja arabikevät –paneelissa puhui neljä aiheeseen perehtynyttä asiantuntijaa. Amnesty Internationalia edustivat keskustelua vetänyt naisten oikeuksien asiantuntija Pia Puu Oksanen sekä Lähi-Itään pe-

Paneelikeskustelun yleisö oli pienehkö, mutta aktiivinen.

rehtynyt harjoittelija Reeta Metsälä. Muut alustajat olivat pohjoisafrikkalaisia naisia tutkinut Anitta Kynsilehto Yhteiskuntatieteellisestä instituutista sekä Demo Finlandin vt. toiminnanjohtaja Tiina Kukkamaa-Bah. Kuuntelijoita paikalle saapui parisenkymmentä.

Oksanen ja Metsälä esittelivät Amnestyn naistenpäivän kampanjaa, joka keskittyy Jemenin naisten oikeuksiin. Kynsilehto taas kertoi tutkimustyöstään arabinaisten parissa ja pohti, millaista on islamilainen feminismi.

Vapaus on yleismaailmallinen tavoite

Länsimaiden pyrkimyksiä saada demokratia arabimaihin on toisinaan arvosteltu holhoukseksi. Kansanvaltaa on pidetty länsimaiden sanelemana vientituotteena, jota tuputetaan väkisin aivan toisenlaiseen kulttuuripiiriin. Demo Finlandia edustaneen Tiina Kukkamaa-Bahin mielestä arabikevät osoitti tämän oletuksen vääräksi.

”Ihmiset kaikkialla haluavat vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin ja samalla nauttia sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta, vapaudesta ja tasa-arvosta”, hän muistutti esityksessään.

Alustukset herättivät vilkasta keskustelua muun muassa eri ryhmittymien väli-

sestä dialogista vallankumousten jälkeen, naisliikettä vaivaavasta länsimaisuuden leimasta ja naisen asemasta islamissa. Lisäksi keskusteltiin niistä keinoista, joilla naisten poliittista toimijuutta voitaisiin tukea yhteiskunnan eri tasoilla.

Keskustelutilaisuuden jälkeen Mihri-mahin aktiivijäsen Arja Saarikoski opetti nuubialaistanssin alkeita kuudelle opiskelijalle. Piiriliikkeitä ja ryhmämuodostelmia sisältänyt tanssi tarjosi osallistujille varmasti yhteisöllisemmän liikuntakokemuksen kuin yliopistoliikunnan järjestämät tanssitunnit.

Mukaansa tempaava tanssi ja tietoisuudellinen itämaisen tanssin historiasta muistuttivat, että Lähi-idän alueen kulttuuri on paljon muutakin kuin uutisista tuttuja kärhämiä ja ihmisoikeusrikkomuksia.

Opiskelijat tutustuivat itämaiseen tanssiin Arja Saarikosken (oik.) johdolla.

Nuubialaistanssiin kuuluvat erilaiset muodostelmat.

... Arabimaiden naiset vaativat oikeuksiaan

arabimaihin verrattuna hyvin edistyksellinen – yli neljäsosa parlamentin jäsenistä. Lisäksi maan naisliike on vahva ja aktiivinen. Huhtikuussa 2011 Tunisiasta tuli jopa maailman ensimmäinen valtio, jonka vaalilistoilla on lain mukaan oltava yhtä paljon miehiä ja naisia.

Vanhoillisissa Saudi-Arabiassa jo pitkään toiminut naisliike sai viime syksynä iloita yhdestä edistysaskeleesta. Naisille luvattiin oikeus äänestää ja asettua ehdolle paikallisvaaleissa sekä tulla nimitetyksi kuninkaalle neuvoja-

antavaan Shura-neuvostoon. Bahrainissa mielenosoituksia tukahdutettiin verisesti, mutta loppuvuodesta maan hallinto myöntyi joihinkin uudistuksiin. Syyriassa ja Jemenissä väkivaltaisuudet jatkuvat edelleen.

Hukkaan protestit ovat tuskin menneet missään maassa. Olivat tulokset mitä tahansa, arabikevät sai uudistusmieliset kansalaiset aktivoitumaan ja keräämään kokoon suuren kansanliikkeen. Ihmiset huomasivat, että he eivät ole ajatuksineen yksin: samanmielisiä on muitakin.

Lähteitä:

Amnesty Internationalin vuosiraportti 2012 ● *Amnesty International: Women in Protests in the Middle East. Action Circular (AI:n sisäinen raportti)* ● *Amnesty-lehti 1/2012: Vaientaminen on mahdotonta* ● *The Guardian 29.5.2012: Egypt confirms Mohammed Mursi and Ahmed Shafiq in election runoff* ● *Tiina Kukkamaa-Bahin paneelialustus Tampereen yliopistolla 29.3.2012*